

Ruševine crkvice sv. Jurja u Janjini iz IX. ili X. vijeka

sa starohrvatskom ornamentikom.

1. U polju varoši Janjine, na poluotoku Stonskom Ratu ili Pelješcu, diže se mali brežuljak, koji je obrastao niskogoricom, a naokolo su vinogradi. Taj brežuljak narod zove Sućurađ, a udaljen je od Janjine 20 časova, jednako toliko i od sela Popove luke. Na vrhu se vide grobovi, a po brežuljku bilo je ranije oko 60 „bogomilskih“ grobova, koje su seljaci obrađujući vinograde uzeli rušiti, ali ostadoše još nekoji.

Ja sam slutio, da je tu na vrhu morala biti crkvice, pa sam sa janjinskom i popovskom omladinom počeo kopati vrh (kao povjerenik za Pelješac i Mljet pokrajinskog konservatorijalnog ureda za Dalmaciju u Splitu (Br. 42) kom. 1921).

Omladina je požrtvovno radila i otkrio sam glasovitu crkvicu sv. Jurja iz IX. ili X. vijeka sa ulomcima starohrvatske ornamentike.

Iskapanjem¹⁾ našlo se i ulomaka rimskih kupa te opeka: tegule i imbrices, ulomaka amfora, žara, pa i ulomak rimske nadgrobne ploče iz III. vijeka po Kr. sa natpisom:

---

¹⁾ Dr. M. Abramić, konservator starina u Splitu, konstatovao je sve to kod ove crkvice.

P. A N N O . D. N. S.

Tu je moralo biti rimsko pogansko groblje; a valjda i rimski poganski hram, jer je sa brežuljka divan pogled po okolici janjinskoj i po neretvanskom zalivu.

2. U IX. ili X. vijeku sagradiše Hrvati na tom mjestu crkvicu u čast sv. Jurju, veoma malenu i usku. Od te crkvice našlo se osam komada transena sa prozora, ulomci starohrvatske ornamentike sa pletenicama, uvezani u naličju, posve slični ostacima sa natpisima hrvatskih knezova: župana Budimira, kneza Mutimira, velikog kneza Držislava, koji se čuvaju u kninskom muzeju, i ulomcima sa natpisom kneza Branimira, u zagrebačkom muzeju, pa slični luku u crkvi sv. Krševana a Zadru, te ulomcima u crkvi sv. Stjepana u Dubrovniku. Nađen je i mali kapitel, ulomak rozete, ulomak luka, jedan križ, jedan prozor sa pet okruglih malih otvora — sve u starohrvatskom slogu iz X. vijeka. Sve je to spremjeno u župskom muzeju u Janjini.

Osobito pada u oči krasni arhitrav sa natpisom:

INOMINE DOMINI EGO PET(RUS) . . . . .

koji je bio prije nađen, a izrađen u starohrvatskom arhitektonskom slogu.

(Slika 2.) Natpis Petrov u Janjini.

Sve je to bilo u ruševinama u crkvi, nad kojom je bila izrasla drača i niskogorica, koju je trebalo sasjeći najprije, pa onda početi otkopavati crkvicu.

Ovi ulomci arhitrava i transema, te ostaci starohrvatske ornamentike svjedoče nam, da je crkvice bila bogato građena, i da je na Pelješcu bila u X. vijeku hrvatska državna vlast, koja se onda protezala nad Zahumljem i Travunjom.

(Slika 3.) Ornamentika u Janjini iz X. vijeka.

otisku, negativi jednog uresnog kamena sa pletenicama, otisnutog u klaku kod prvog skalina, stuba kod crkvenih vrata izvana. Osim toga našlo se uresno kamenje sa prve crkvice kao građevni materijal u ovoj drugoj crkvi iz XV. ili XVI. vijeka.

Okolo ove crkvice imade kršćanskih i „bogomilskih“ grobova.

Ova crkvice sv. Jurja služila je za obred sve do godine 1780., kako svjedoče župske matice u Janjini, i to u selu Popovoj luci.

Spominje se u X. vijeku neki župan u Donjem Zahumlju, u Neretvi Petar. Da li je on ili koji biskup Petar gradio ovu crkvicu, ne zna se.

3. Međutim i ta prva crkvice bi srušena, pa negdje u XV. ili XVI. vijeku obnovljena. Ove druge crkvice otkriveni su zidovi. Ona je duga 5.30 m, a široka 3.10 m. Zidovi sačuvani su u visini od jednog metra. Ima malu apsidu, a pred apsidom je oltar. Postoje vrata sa skalinama, sjedala pred vratima i sa sjeverne strane. Sve je bilo pod zemljom.

Tu je još jedan starodrevni kameniti križ. Sa ove crkvice preneseno je u crkvu sv. Trojstva u Popovoj luci škropionica i kamenica za svetu vodu sa krstom, slika vrlo starinska sv. Jurja; dvije zastave starinske sa krstovima, dva kandelabra i zvono sa god. 1414., koje je sad u crkvi sv. Stjepana u Janjini.

Ova druga crkvice građena je kamenjem uresnim sa prve crkvice, a to se vidi po

U groblje oko crkvice ukapali su se iz Sutvida, Borin laza, Žuljanskih Vrha, Trstenika i Janjine po narodnoj predaji. A po župskim matricama u Janjini, koje počinju 1732 godine, jer prijašnje radi kuge izgorješe, ukapali su se tu mrtvaci iz sela Popove luke od davnina sve do g. 1750.

Crkvice sv. Jurja morala se srušiti negdje između 1780—1800., jer 1809. sagradiše Popovljani crkvu sv. Trojstva u svom selu Popovoj luci; a napustili su ovu crkvu sv. Jurja, koja im je od starina služila za obrede.

4. Poluotok Pelješac bio je sastavni dio oblasti Zahumlja od dolaska Hrvata ovamo. Hrvatska državna vlast sezala je nad Zahumljem i Travunjom do pod konac X. vijeka. Zatim je postojalo dukljansko kraljevstvo do Neretve sve do 1168. god., koje godine srpski veliki župan Stevan Nemanja pripoји je Raškoj.

G. 1222. u jednoj povelji spominje kralj Stjepan Prvovjenčani crkvu sv. Jurja i sv. Stjepana u Janjini, koje je uz zemlju od Žuljane do Motoružnica u općini Janjini dao benediktinskom samostanu na Mljetu, kao prihod. — Godine 1325. pripadne Zahumlje, pa i poluotok Stonski Rât (Pelješac) bosanskom banu Stjepanu Kotromaniću, koji godine 1333. proda poluotok Rât (Pelješac) dubrovačkoj republici, uz koju osta do pada iste 1808. godine,

(Slika 4.) Ornamentika iz X. vijeka u Janjini.

5. Iste godine 1921., kad se otkopavala ova crkvice, pozvan dođe u Janjinu g. Dr. M. Abramić, podravnatelj konservatornog ureda u Splitu, i pregleda sve iskopine i pronađene ostatke rimske, kao i starohrvatske ornamentike iz X. vijeka, te je u svemu složan bio sa piscem ovog članka i u pogledu doba i arhitektonskih nakita nađenih u iskopinama.

Godine 1926. mjeseca augusta uz prisutnost pisca kao delegata Braće Hrvatskog Zmaja, radnog ogranka iz Dubrovnika, te kao povjerenika za starine na Pelješcu, i uz prisutnost načelnika, bi postavljena spomenploča na crkvicu sv. Jurja te blagoslovljena po zamjeniku g. župnika. Ploča ima natpis:

Iz davnina. Obnovljena u IX. i XVI. v.

Služila do konca XVIII. v. Otkrivena god. 1921.

Potomcima na znanje.

Puk župe

Janjine

Postavio 1926.

Ova je ploča na sjevernom zidu crkvice. A kamenita ploča je oltarna ploča na malom oltaru pred apsidom.

Dr. Zvonimir N. Bjelovučić.